

W.S.U.

สุขภาพ :

เครื่องมือการสร้างสังคม मानव

ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี

K

ป384พ

2550

จัดพิมพ์โดย

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.)

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

พ.ร.บ.สุขภาพ :

เครื่องมือการสร้างสังคมमानฉันท

ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี

จัดพิมพ์โดย

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.)

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

พ.ร.บ.สุขภาพ : เครื่องมือการสร้างสังคมमानฉบับที่
เขียนโดย ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี

พิมพ์ครั้งที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๕๐
จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม

- จัดพิมพ์โดย สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.)
สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

ออกแบบรูปเล่มและพิมพ์ที่

บริษัท กราฟิโก ซิสเต็มส์ จำกัด

๑๓๗/๙-๑๑ ศุภาลัยเพลส ซอยพร้อมพงษ์ (สุขุมวิท ๓๙) ถนนสุขุมวิท

แขวงคลองตันเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐

โทรศัพท์ : ๐ ๒๖๖๒ ๑๓๕๕-๙ โทรสาร : ๐ ๒๖๖๒ ๑๓๖๔

E-mail : graphico_sys@yahoo.com

การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ อุดมการณ์สูงสุดของมนุษยชาติ

การอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ แวดล้อม ควรจะเป็นอุดมการณ์สูงสุดของมนุษยชาติ (Summum Bonum) เพราะมนุษย์ทุกคนและธรรมชาติทั้งหมดล้วนเชื่อมโยงสัมพันธ์เป็นองค์รวมไม่มีใครหรืออะไรที่ดำรงอยู่โดยเอกเทศ การดำรงอยู่ร่วมกัน (Living together) จึงควรเป็นหลักสำคัญมากกว่าถือตนเป็นใหญ่ในระดับเล็กและใกล้ตัวเช่นในครอบครัว เราเห็นได้ชัดว่าการอยู่ร่วมกันอย่างบรรสานสอดคล้อง (Harmony) เป็นบ่อเกิดของความสุขและความสร้างสรรค์ในระดับชุมชน และในสถานที่ทำงานก็เช่นเดียวกัน ในสังคมใหญ่เช่นในประเทศและในโลกก็เช่นเดียวกันที่ต้องการการอยู่ร่วมกันอย่างบรรสานสอดคล้อง แต่จิตสำนึกของมนุษย์ยังไม่ใหญ่พอที่จะถือการอยู่ร่วมกันเป็นตัวตั้ง ฉะนั้นเราจึงเห็นภาพตรงข้าม คือวิกฤตการณ์ของการอยู่ร่วมกัน ทั้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติแวดล้อม ช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยและระหว่างประเทศจนและประเทศรวยกว้างมากขึ้น อันนำไปสู่ทุกขสัมพันธ์ เช่น ความขัดแย้งและความรุนแรงประเภทต่าง ๆ มีการทำลายสิ่งแวดล้อมอย่างแสนสาหัสจนคิดกันว่ามนุษย์จะไม่สามารถมีชีวิตต่อไปได้ สภาวะ

โลกร้อนซึ่งจะมีผลกระทบต่อธรรมชาติและมนุษย์ชาติอย่างรุนแรงที่สุด ก็เกิดจากความล้มเหลวของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

ฉะนั้น การอยู่ร่วมกันด้วยสันติจึงเป็นระเบียบวาระใหญ่ที่สุดของมนุษยชาติร่วมกัน สังคมสมานฉันท์เป็นส่วนหนึ่งของการอยู่ร่วมกันด้วยสันติหรือเป็นทั้งหมดของการอยู่ร่วมกันด้วยสันติก็ได้

๒

สังคมไทยมีความไม่สมานฉันท์ เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

สังคมไทยมีความไม่สมานฉันท์เพิ่มมากขึ้นทุกที ซึ่งเห็นได้จากสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(๑) ช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยและระหว่างเมืองกับชนบทห่างมากขึ้น อันนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งรุนแรงนานาชนิด ทั้งชนิดมองเห็นอย่างโจ่งแจ้งและที่มองไม่เห็น รวมทั้งความขัดแย้งทางการเมือง

(๒) การแย่งชิงทรัพยากร อาชญากรรม และการประทุษร้ายเพิ่มมากขึ้น

(๓) ความขัดแย้งทางการเมืองมากขึ้นจนเสี่ยงต่อการปะทะกันระหว่างกลุ่มคนที่มีความภักดีทางการเมืองต่างกัน

(๔) ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้เพิ่มขึ้นอย่างไม่เคยมีมาก่อนและไม่มีท่าทีจะยุติลงได้

(๕) ความยากจนและความไม่เป็นธรรมทางสังคมเป็นความรุนแรงอย่างเงียบ (Silent violence) เป็นความไม่สมานฉันท์ในสังคมอย่างยิ่ง และนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งนานาชนิด เป็นต้น

สภาพของสังคมไม่สมานฉันท์อาจช่วยกันเพิ่มเติมได้อีกมาก จากแง่มุมของแต่ละคน และ แต่ละกลุ่ม

๓

สาเหตุของสังคมไม่สมานฉันท์

สาเหตุของการขาดความสมานฉันท์ในสังคมไทย มีทั้งสาเหตุจากภายนอกประเทศ และสาเหตุในประเทศประกอบกัน นั่นคือ

หนึ่ง อารยธรรมโลกในปัจจุบัน คือ อารยธรรมวัตถุนิยม บริโภคนิยม เงินนิยม มีผลอย่างรุนแรงต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติทั่วโลก ทำให้ช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยและระหว่างประเทศจนกับประเทศรวยห่างมากขึ้น ทำให้คนแสวงประโยชน์เข้าตนและทำลายการอยู่ร่วมกันมากขึ้น ประเทศไทยรับอารยธรรมอย่างนี้เข้ามาเต็มตัว จึงทำให้การอยู่ร่วมกันอย่างสันติมีน้อยลง

สอง ปัญหาความอ่อนแอภายในประเทศ มีความอ่อนแอภายในประเทศเองอยู่แล้ว เมื่อเผชิญกับกระแสโลกาภิวัตน์ วัตถุนิยมอันรุนแรง ทำให้ไม่สามารถรักษาความเป็นปรกติของตัวเองไว้ได้ ความอ่อนแอภายในประเทศประกอบด้วย

(๑) การขาดศีลธรรมพื้นฐานทางสังคม คือการเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของคนทุกคนอย่างเท่าเทียมกันเมื่อขาดศีลธรรมพื้นฐานนี้ทำให้ไม่สามารถสร้างสังคมที่เป็นธรรมได้ การขาดความเป็นธรรมทางสังคมทำให้ไม่สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติได้

(๒) โครงสร้างทางดิ่งของสังคม สังคมไทยมีความล้มพันธ์

ทางดิ่งระหว่างผู้มีอำนาจข้างบนกับผู้ไม่มีอำนาจข้างล่าง สังคมที่มีโครงสร้างทางดิ่งจะมีความสมานฉันท์น้อย มีการเรียนรู้่น้อย มีการใช้อำนาจมาก จึงมีประสิทธิภาพน้อย ในสังคมทางดิ่งเศรษฐกิจจะไม่ได้ การเมืองจะไม่ได้ และศีลธรรมจะไม่ได้

(๓) การพัฒนาโดยเอาเศรษฐกิจเป็นตัวตั้ง ท่ามกลางการขาดความเป็นธรรม การพัฒนาโดยเอาเศรษฐกิจเป็นตัวตั้งยิ่งเพิ่มความไม่เป็นธรรมมากขึ้น ความไม่เป็นธรรมเพิ่มมากขึ้นเท่าใดความไม่สมานฉันท์ยิ่งเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น

(๔) การจัดการภาครัฐไร้ประสิทธิภาพ ไม่สามารถแก้ปัญหาอะไรได้ เช่น ความยากจน ความไม่เป็นธรรมทางสังคม การรักษาสິงแวดล้อม ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนใต้ การแก้ปัญหาไม่ได้ทำให้ปัญหาสะสมและสังคมมีความโกลาหลมากขึ้น ท่ามกลางความโกลาหลย่อมไม่มีความสมานฉันท์

(๕) วิฤตการณ์ทางการเมือง ใน ๑ ศตวรรษที่ผ่านมา วิฤตการณ์ทางการเมืองที่ยังหาทางออกไม่ได้ ท่ามกลางความยากลำบากเพราะปัญหา ๔ ประการข้างต้น การเมืองเน้นการทำลายคู่ต่อสู้มากกว่าการสร้างสรรค์ร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็ฝ่ายราชาธิปไตย กองทัพ ธนาธิปไตย หรือประชาธิปไตย การขาดความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงทำให้ลำบากด้วยกันทุกฝ่าย

(๖) จิตสำนึกเล็ก คับแคบ แยกส่วน ท่ามกลางปัญหาใหญ่ โตซับซ้อนและยากสุดกำลัง คนไทยยังมีจิตเล็กและแยกส่วน เห็นแก่ตัว เห็นแก่กลุ่ม พวก และมองปัญหาแบบแยกส่วน จึงไม่มีพลังที่จะออกจากวิฤตการณ์

ทั้งหมดที่กล่าวมาเป็นการยากสุดกำลังหรือมองไม่เห็นทางแก้ไข ถ้าเห็นอย่างนี้จะเข้าใจว่าทำไม พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติ จึงเป็นเครื่องมือของการแก้ความติดขัดของชาติ

พ.ร.บ.สุขภาพ : เครื่องมือแก้ความติดขัดของชาติ

พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติ เป็นการออกแบบมาเพื่อแก้ความติดขัดของชาติ ดังต่อไปนี้

(๑) ใช้แนวคิดทางสายกลาง ความติดขัดเกิดจากสาเหตุที่ลึกที่สุด คือการคิดแบบแยกส่วนตายตัวซึ่งนำไปสู่ความสุดโต่ง การคิดแบบแยกส่วนตายตัวไม่ว่าจะดีแค่ไหนในที่สุดจะนำไปสู่ความแบ่งแยก ขัดแย้ง และรุนแรง พ.ร.บ.สุขภาพ ใช้แนวคิดทางสายกลางของพระพุทธเจ้า ที่เห็นความเชื่อมโยงของสิ่งต่าง ๆ อย่างเป็นกระแสของเหตุปัจจัย (อิทัปปัจจยตา) ไม่แบ่งแยกไม่กีดกัน ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อสิ่งใดหรือผู้ใด มุ่งส่งเสริมความร่วมมือและการสร้างเหตุปัจจัยที่ดี แนวทางสายกลางจะทำให้เกิดความร่วมมือมากขึ้นเรื่อย ๆ จนเป็นพลังทางสังคม พลังทางปัญญา และพลังทางการจัดการ ที่จะสร้างการอยู่ร่วมกันด้วยสันติ ซึ่งเรียกว่า สุขภาวะหรือสุขภาพ

(๒) สร้างเป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วม กลุ่มหรือองค์กรหรือสังคมที่มีเป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วมจะมีความสมานฉันท์ และ

พลังสร้างสรรค์อย่างมหาศาล ถ้าต่างคนต่างมีเป้าหมายของตัวเอง ก็ไม่มีความสมานฉันท์และพลังสร้างสรรค์ การเอาเศรษฐกิจและ พรรคการเมืองเป็นตัวตั้งย่อมไม่เกิดพลังร่วมได้ เพราะขึ้นกับว่า เศรษฐกิจของใคร พรรคการเมืองของใคร ตัวกูของกูยิ่งมากยิ่งขึ้น ทำให้แตกแยก

พ.ร.บ.สุขภาพชักชวนการสร้างเป้าหมายและวิสัยทัศน์ใหม่ ว่าเอาสุขภาพหรือเอาสุขภาวะเป็นตัวตั้งเถอะ อย่าเอาอย่างอื่นเป็นตัวตั้งเลย เพราะทุกคนย่อมปรารถนาความสุข และความสุขหรือสุขภาวะตาม พ.ร.บ.สุขภาพนี้ มีความลึกซึ่งครอบคลุมมาก เพราะหมายถึงสุขภาวะที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางปัญญา ครอบคลุมทั้งกาย ใจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นองค์รวม

ถ้าสังคมมีเป้าหมายร่วมกันที่สุขภาพหรือสุขภาวะของคนทุกคนทั้งหมดทั่วทุกคน สังคมย่อมเห็นร่วมกันได้ เมื่อมีเป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วมย่อมเกิดความสมานฉันท์และพลังสร้างสรรค์อย่างมหาศาล ฉะนั้น ข้อสำคัญที่สุดต้องใช้ พ.ร.บ.สุขภาพ ขับเคลื่อนให้คนทั้งประเทศมีเป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วม เป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วมจะเป็นพลังสร้างสรรค์ที่ทำให้เกิดความสำเร็จตามมา

(๓) เป็นกลไก “สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา” เพื่อเขยื้อนสิ่งยาก สังคมปัจจุบันมีความซับซ้อนหลายมิติและเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงมีปัญหายากๆ ที่แก้ไม่ได้ด้วยการใช้อำนาจอย่างเดียว การแก้ปัญหาต่างๆ จึงมักไม่สำเร็จเพราะการใช้

อำนาจตามที่คุ้นเคยกันมาแต่เดิม พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติออกแบบมาเพื่อเป็นกลไก “สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา” ให้สามารถเคลื่อนสิ่งยากที่ตามปรกติเคลื่อนไม่ได้ นั่นคือสามเหลี่ยมที่มีองค์สามเข้ามาบรรจบกัน คือ หนึ่ง การสร้างความรู้ที่เกี่ยวข้อง สอง การเคลื่อนไหวสังคมหรือการเรียนรู้และมีส่วนร่วมของสังคม สาม อำนาจรัฐองค์ประกอบใดหนึ่งตามลำพังหรือแม้สองไม่มีพลังพอที่จะเคลื่อนสิ่งยาก แต่ถ้าองค์ประกอบมาบรรจบครบสามจะสามารถ “เขยื้อนภูเขา” หรือเขยื้อนสิ่งยากได้

พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติได้ออกแบบให้มีคณะกรรมการที่มาจากทั้งภาคอำนาจรัฐ ภาควิชาการ และภาคสังคม การกำหนดให้มีสมัชชาสุขภาพจังหวัดก็ดี สมัชชาสุขภาพแห่งชาติก็ดี และสมัชชาสุขภาพเฉพาะเรื่องก็ดี เพื่อเป็นกลไกให้สังคมมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในการกำหนดนโยบายสาธารณะ เพื่อให้การกำหนดนโยบายสาธารณะไม่เป็นเรื่องแยกส่วนอีกต่อไป แต่เป็นกระบวนการที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์

(๔) ใช้กลไกการจัดการที่เป็นองค์กรของรัฐที่ไม่เป็นส่วนราชการ พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติกำหนดให้มีสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติเป็นองค์กรอิสระ ที่ไม่ใช่ส่วนราชการ ระบบราชการ ซึ่งออกแบบมาสำหรับปฏิบัติการกิจโบราณ ชาติประสิทธิภาพที่จะทำงานในสังคมปัจจุบันที่ซับซ้อน ชาติความสามารถในการทำงานเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ “สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา” ต้องการความสามารถสูงทั้งการจัดการ

สร้างความรู้ การจัดการเคลื่อนไหวทางสังคมเชิงเรียนรู้และมีส่วนร่วม และการเชื่อมโยงกับการเมืองและอำนาจรัฐทุกระดับ เชิงเรียนรู้ร่วมกัน นโยบายดีๆ ต่างๆ แต่ล้มเหลวเนื่องจากขาดการจัดการเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพ เพราะใช้ระบบราชการที่ไร้ประสิทธิภาพแล้วเป็นกลไกดำเนินการ พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติ กำหนดกลไกการจัดการเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ที่ไม่ใช่ส่วนราชการ ซึ่งจะมีประสิทธิภาพมากกว่ามาก

(๕) เป็นกระบวนการทางศีลธรรม กิจกรรมต่างๆ ในสังคมที่เกี่ยวกับอำนาจและเงินมีเป็นอันมากที่ก้าวล่วงพรมแดนทางศีลธรรม ปัญหาทางศีลธรรม จริยธรรมเป็นปัญหาใหญ่ที่ไม่มีคำตอบ แม้แต่สถาบันทางศาสนาซึ่งเคยเป็นสถาบันหลักในครั้งโบราณมาบัดนี้ ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงและความซับซ้อนของสังคมสมัยใหม่ ก็ดูไม่มีน้ำยาเอาเสียเลย เรื่องสุขภาพเป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตเลือดเนื้อ ความเป็นความตาย ความจน ความยุติธรรม ถ้าทุกฝ่ายร่วมกันตามที่ พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติออกแบบไว้ จะเป็นกระบวนการทางศีลธรรมที่ใหญ่ที่สุดที่เข้ามาเยียวยาสังคม และเยียวยาโลกที่เจ็บป่วยอยู่อย่างวิกฤต

ฉะนั้น พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติ ที่แม้จะดูไม่ให้ความรู้สึกที่ชุ่มช่ำเหมือนเรื่องเศรษฐกิจและการเมือง แต่ที่จริงแล้วเป็นเรื่องที่มีวัตถุประสงค์ใหญ่ๆ ผ่านเลยเรื่องเศรษฐกิจและการเมืองไปสู่การสร้างสุขภาวะของทั้งปัจเจกบุคคลและของคนทั้งมวลเป็นส่วนรวม โดยคำนึงถึงสุขภาวะทั่วทุกมิติ ทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคม และ

ทางปัญญา ใช้แนวคิดทางสายกลาง มุ่งสร้างเป้าหมายและวิสัยทัศน์
ร่วมเพื่อความสมานฉันท์และพลังสร้างสรรค์มหาศาล ใช้กลไก
การจัดการทางนโยบายและยุทธศาสตร์ที่นำเอาทุกฝ่ายเข้ามาร่วม
เรียนรู้ในการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ โดยที่ทั้งหมดเป็น
กระบวนการทางศีลธรรมที่ใหญ่ที่สุด

ถ้าพยายามทำความเข้าใจและร่วมกันใช้ พ.ร.บ.สุขภาพ
แห่งชาติให้เป็นประโยชน์อย่างเต็มที่ ประเทศจะเกิดพลังสมานฉันท์
และพลังสร้างสรรค์อันยิ่งใหญ่ ที่คนไทยทั้งหมดร่วมกันขับเคลื่อน
ประเทศของเราไปสู่สิ่งสูงสุดของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ หรือ
ศานติสุข หรือสุขภาวะสมบูรณ์

“ ถ้าสังคมมีเป้าหมายร่วมกันที่สุขภาพ
หรือสุขภาพะของคนทุกคนทั้งหมดทั่วทุกคน
สังคมย่อมเห็นร่วมกันได้
เมื่อมีเป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วม
ย่อมเกิดความสมานฉันท์
และพลังสร้างสรรค์อย่างมหากา
ฉะนั้น ข้อสำคัญที่สุดต้องใช้ พ.ร.บ.สุขภาพ
ขับเคลื่อนให้คนทั้งประเทศมีเป้าหมาย
และวิสัยทัศน์ร่วม อันจะเป็นพลังสร้างสรรค์
ที่ทำให้เกิดความสำเร็จตามมา ”

ห้องสมุด ๑๐๐ ปี เติม ๖ ธันวาคม ๒๕๖๑

00011698

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.)
ชั้น ๒ อาคารด้านทิศเหนือสวนสุขภาพ (ถ.สาธิตนุสรณ์ ๖)
ภายในบริเวณกระทรวงสาธารณสุข ถ.ติวานนท์ อ.เมือง จ.นนทบุรี ๑๑๐๐๐
โทร. ๐-๒๕๕๖-๒๓๐๔ โทรสาร. ๐-๒๕๕๖-๒๓๑๑
www.nationalhealth.or.th
E-mail : nationalhealth@nationalhealth.or.th